

การถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานรากด้วยการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

กรณีศึกษาการสร้างเครือข่ายกลุ่มประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรี

The Technology Transfer to Grass Root Community for Natural Resource Conservation and Restoration : A case Study through Creating a network of Small fisheries in Chanthaburi

ชลพรรณ ออสปอนพันธ์^๑ วิรัช สมัครสมาน^๒ นิวัติ ัญญะชาติ^๓

Chonlapan Ausponpandh^๑ Virat Samaksaman^๒ Niwat Tanyachat^๓

^๑อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

^๒Public Administration of Humanities and Social Science

^๓นักวิจัยท้องถิ่นชมรมอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรอ่าวบางกะไชย ตำบลบางกะไชย อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

^๑Folk Researcher of Conservation and Restoration Bangkachai Bay Club Chantaburi

^๒นักวิจัยท้องถิ่นกลุ่มประมงชายฝั่งสนมไชย

^๓Folk Researcher of Small fisheries Sanamchai Club Chantaburi

auspon๒๔@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาสาเหตุและผลกระทบ การลดลงของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดจันทบุรี (๒) เพื่อศึกษารูปแบบวิธีการและการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานรากที่เหมาะสมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดจันทบุรียึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้าน (๓) เพื่อศึกษาแนวทางเพิ่มศักยภาพขององค์กรบริหารส่วนตำบลคลองขุด อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี และองค์การบริหารส่วนตำบลสนมไชย อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี กับ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (๔) เพื่อศึกษาลักษณะ การนำนโยบายไปปฏิบัติโดยเครือข่ายองค์กรชุมชนโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้าน การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ผลการวิจัยพบข้อค้นพบที่สำคัญ ได้แก่ หนึ่ง สาเหตุของการลดลงของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรี ได้แก่ การเพิ่มพื้นที่ทำนาเกลือ การกัดเซาะของชายฝั่งและจำนวนป่าชายเลน ลดลงผลกระทบที่สำคัญคือ คุณภาพชีวิตทางเศรษฐกิจของชาวประมงชายฝั่งลดลง เนื่องจากจับสัตว์น้ำได้ลดลงประกอบกับราคาน้ำมันเพิ่มสูงทำให้รายได้ลดลง สองข้อค้นพบเรื่องรูปแบบวิธีการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานรากที่เหมาะสมโดยผ่านเครือข่ายประมงชายฝั่งทะเลที่มีมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีเป็นแกนนำ พบว่า แนวทางการบูรณาการเรียนการสอนเป็นแนวทางที่มีความเป็นไปได้ผ่านโครงการบริการวิชาการต่อชุมชนที่สนองตอบต่อปัญหาชุมชน สามข้อค้นพบเรื่องการพัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์โดยมุ่งเน้นการกระตุ้นสร้างจิตสำนึกให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยการสาธิตการทำนาเกลือ ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ในความสนใจของชาวบ้านในพื้นที่ตำบลสนมไชย และสี่ข้อค้นพบเรื่องการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยเครือข่ายชุมชน นโยบายในที่นี้คือ ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน พบว่าในชุมชนมีชาวบ้านรวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการจำนวนหนึ่ง ดังนั้นการส่งเสริมให้การรวมกลุ่มเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ชมรมอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรอ่าวบางกะไชยจึง

เป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนกิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่ตรงกับสภาพปัญหาของชุมชนตนเอง ข้อเสนอแนะควรส่งเสริมแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการสร้างเครือข่ายกลุ่มประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรี ภาครัฐควรร่างบทบาทที่เป็นที่เลี้ยงสนับสนุนมากกว่าที่จะเข้าไปควบคุมบริหารจัดการกลุ่ม กลุ่มชาวบ้านจะต้องผ่านขั้นตอนการเติบโตด้วยตนเองจึงจะได้อย่างเต็มที่ได้และในการสร้างเครือข่ายประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรีควรเน้นความหลากหลายของสมาชิกในเครือข่ายอันจะนำไปสู่การพึ่งพาอาศัยกันต่อไป

คำสำคัญ : การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ, เครือข่าย, การนำนโยบายไปปฏิบัติ

Abstract

The objectives of this research are (๑) to study the causes and impacts of the declining marine and coastal resources in Chanthaburi, (๒) to study the methods and technology transfer to the suitable grass root communities for the purposes of conservation and restoration of the marine and coastal resources in Chanthaburi that adheres to the principles of sufficiency economy and the local wisdoms, (๓) to study the possibility of increasing the potential of the district administration bodies of Khlong Khud of Amphur Tha Mai, and Sanam Chai of Amphur Na Yai Am, Chanthaburi in relation to the management of natural resources and environment, (๔) to study the implementation of the policy by network of community based on the principles of sufficiency economy and the local wisdoms. The participatory action research (PAR) method has been applied throughout this research.

The research has found that (๑) the causes of the decline in marine and coastal resources are largely due to the

increase in shrimp farming in the areas and the erosion of the coastal lines and its mangrove forests. Hence the quality of life of those, who have lived in the affected areas, has been lowered, since number of fishes has decreased which is opposite with the rising prices of fuel. Thus they will only see their incomes becoming smaller. (๒) the suitable method for transferring technology to the grass root communities through network of coastal fisheries led by Rambhai Barni Rajabhat University and found that the teaching and learning integration approach is possibly the best approach by implementing through academic services and/or projects that specifically tailor-made to meet the demands of communities. (๓) the finding of the democracy awareness in which the locals are welcome to participate in order to conserve and restore the natural resources through the demonstration of the shellfish bank which attracts great interest from the locals of Sanam Chai district. (๔) the finding of the implementation of policy by network of community in which that, the policy in this case is about the strategy for sustainable management of natural resources and environment, a number of the locals in community have unofficially and informally formed themselves as a group. Therefore, the support, for such group as stated by laws, is essentially required as seen in the group of conservation and restoration of natural resources in Bang Kachai coast, in order to successfully achieve the goals of natural resource conservation and restoration the specifically meet the demands within their own communities. Recommendations are that the sufficiency economy principles could play an important role in order to create the network of coastal fisheries in Chanthaburi, the public sector should also play the support role rather than intervene with the management of the groups, the locals must become united and grow through each stage before reaching the maturity stage by themselves to ensure that they will become stronger in every step, and finally in the creation of the network of coastal fisheries, they should emphasize and accept the variations among the members of the network as this will lead to the greater co-operation among themselves.

Keywords : conservation and restoration of natural resources, network, policy implementation

บทนำ

สืบเนื่องจากพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถความว่า ธรรมชาติแวดล้อมของเราไม่ว่าจะเป็นแผ่นดิน ป่าไม้ แม่น้ำ ทะเล และอากาศ มิได้เป็นเพียงสิ่งสวยงามๆ เท่านั้น หากแต่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของเราและการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมของเราไว้ให้ดีขึ้นก็เท่ากับเป็นการปกป้องรักษาอนาคตไว้ให้ลูกหลานของเราด้วย ดังนั้นนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การวิจัย การอนุรักษ์เสริมสร้างและพัฒนาทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลยุทธ์การวิจัยที่ ๑ บริหารจัดการและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่มีทุนทรัพยากรธรรมชาติและครบถ้วนทั้งผืนดินที่อุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งปลูกผลไม้และพืชเศรษฐกิจ ที่สำคัญ เช่น เงาะ ทุเรียน มังคุด และพริกไทย มีป่าไม้ แม่น้ำและทะเล มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เช่น หาดเจ้าหลาว แหลมเสด็จ หาดคู้งูมามัน มีอาหารทะเลที่มีคุณภาพสด ใหม่ ทั้งหมึก ปูม้า กุ้ง หอย และกุ้งใหญ่ ด้วยภูมิประเทศติดต่อก

ชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ชุมชนชายฝั่งจึงมีการทำประมงชายฝั่งหรือประมงพื้นบ้านตามหมู่บ้านชุมชนที่ติดทะเล อาชีพประมงชายฝั่งหรือประมงพื้นบ้านนั้น ต้องพึ่งพาอาศัยกับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรท้องทะเล เช่น การวางอวนลอย กุ้งแชบ๊วย อวนปูม้า อวนปลาทุ ปลาปลิง ลอยหมึก ลอยปู หรืออวนปลากระบอก เป็นต้น โดยทำตามฤดูกาล และหน้ามรสุม

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรีได้ดำเนินโครงการวิจัย ที่ส่งผลกระทบต่อการสร้างความเข้มแข็งทางสังคมอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรีมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ ๒๕๔๘ จนถึงปี ๒๕๕๔ โครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานราก กรณีศึกษาการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอ่าวบางกะไชยด้วยป่าแสมยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และภูมิปัญญาชาวบ้าน (ชลพรรณ ออสปอนพันธ์ : ๒๕๕๔) [๑] ร่วมกับคณะวิจัยชุมชน คือ ชมรมอนุรักษ์และฟื้นฟูอ่าวบางกะไชยเป็นแกนหลักในการดำเนินงานในพื้นที่สองตำบล คือ ตำบลบางกะไชย อำเภอแหลมสิงห์ กับตำบลสะแกกคเจ้า อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี พบว่า ผลลัพธ์ที่ได้เกิดกระแสตอบรับในทิศทางบวกต่อการสร้างจิตสำนึกสาธารณะของชาวบ้านในสองตำบลนี้กับแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้าน ภายใต้ฐานความคิดที่ค้นพบ คือ ชาวบ้านกับป่าชายเลนสามารถอยู่ร่วมกันได้ โดยชาวบ้านได้อาศัยป่าชายเลนในพื้นที่หมู่ ๓ ตำบลบางกะไชยมีแสมขึ้นหนาแน่นได้อาหารและยาสมุนไพร ขณะที่ป่าชายเลนก็ต้องอาศัยชาวบ้านดูแลให้คงสภาพความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งชาวบ้านต้องคิดและปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ถ้อยทีถ้อยอาศัยกับธรรมชาติแบบน้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่า ประกอบกับเมื่อปี ๒๕๔๘ ได้ดำเนินการทำบ้านปลาจากยางรถยนต์เก่า ทำซั้งจากไม้ไผ่มาทำเป็นหุ่น บ้านปลาและซั้งได้นำไปปล่อยทิ้งลงสู่ท้องทะเลอ่าวบางกะไชย เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำตัวอ่อน ส่งผลให้หลายปีผ่านไปความอุดมสมบูรณ์ได้ฟื้นฟูกลับคืนสู่อ่าวบางกะไชยอีกครั้ง มีกุ้ง หอย ปู ปลาเพิ่มขึ้น สัตว์น้ำบางชนิดก็อาจกล่าวได้ว่ามีมากที่บางกะไชย เช่น ปลาเกตุ ปลาลูกโค่น หรือปลาทุเมื่อต้นลมหนาว เดือน พฤศจิกายน-เดือน ธันวาคมของทุกปี ขณะที่ภาพรวมทั่วไปของสถานการณ์ปัญหาการร่อยหรอของทรัพยากรชายฝั่งอ่าวไทยยังเป็นปัญหาสำคัญระดับประเทศ

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (๒๕๕๕ : ออนไลน์) [๒] ได้อธิบายถึงปัญหาการลดลงของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งไว้ดังนี้ ปัจจุบันทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของประเทศไทยมีความเสื่อมโทรมลงทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ตัวเลขแสดงให้เห็นจากการลดลงของจำนวนสัตว์น้ำและพื้นที่ของระบบนิเวศที่สำคัญ เช่น แนวปะการัง แหล่งหญ้าทะเล ป่าชายเลนและในเชิงคุณภาพหรือความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ เช่น แนวปะการังเทียมในปัจจุบันที่ยังมีสภาพเสื่อมโทรมมากกว่าร้อยละ ๓๙ แหล่งหญ้าทะเลมีความเสื่อมโทรมมากกว่าร้อยละ ๓๐ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลนี้ส่งผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวประมงและประชาชนบริเวณชายฝั่ง จากในอดีตที่ชาวประมงเคยจับสัตว์น้ำได้มากกว่า ๑๕๐ กิโลกรัมต่อชั่วโมง ปัจจุบันชาวประมงไทยมีอัตราการจับสัตว์น้ำได้เพียงประมาณ ๒๐ กิโลกรัมต่อชั่วโมง สิ่งที่เกิดขึ้นไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจแต่ยังส่งผลกระทบต่อสังคมชายฝั่ง อีกด้วย เนื่องจากชาวประมงต้องใช้เวลาในการออกทะเลหาปลามากขึ้น ทำให้มีเวลาอยู่กับครอบครัวลดลง และอีกสาเหตุหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้ท้องทะเลไทยเสื่อมโทรมจากการใช้ทรัพยากรเกินกำลังผลิตและการใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมาย เช่น อวนลากและอวนรุนในเขต ๓,๐๐๐ เมตร

จากการเข้าไปพูดคุยปรึกษารื้อถอนของแกนนำขององค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐที่ดำเนินงานด้านประมงในพื้นที่รอบทะเลจันทน์ โดยการแนะนำของแกนนำชมรมอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรอ่าวบางกะไชย เป็นผู้ประสานงานให้เกิดการพูดคุยระหว่างคณะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการศูนย์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดระยองที่๑ เพื่อหารือแนวทางการเป็นไปได้ที่ทำงานร่วมกันภายใต้แนวคิดการสร้างเครือข่ายประมงชายฝั่งทะเล

จังหวัดโดยเป็นการต่อยอดขยายพื้นที่ขอบเขตการทำงานออกไปจากรอบอ่าว บางกะไชยออกไปสู่พื้นที่แห่งอื่นๆ ที่มีสภาพปัญหาและแนวคิดในการแก้ไขปัญหาที่ใกล้เคียงกัน ในที่สุดได้เห็นพ้องกันว่าเราควรเลือกพื้นที่ที่เห็นว่าเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการสร้างเครือข่ายประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรีที่มีความเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือที่ตำบลคลองขุด อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี ซึ่งต้องการบริหารส่วนตำบลคลองขุดได้ติดต่อประสานงานกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองขุด โดยการปรึกษาหารือถึงแนวคิดในการสร้างเครือข่ายประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรีที่ได้รับคำตอบว่าเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งส่วนทางเครือข่ายประมงพื้นบ้านที่ตำบลสนามไชย แกนนามชมรมอนุรักษ์และฟื้นฟูอ่าวบางกะไชย ร่วมกับคณะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดระยองที่๑ เป็นผู้ดำเนินการประสานงานให้เกิดการพูดคุยหรือผู้นำกลุ่มประมงชายฝั่งสนามไชย

กลุ่มประมงชายฝั่งสนามไชย ได้เกิดขึ้นประมาณปี ๒๕๔๗ โดยแตกมาจากกลุ่มประมงพื้นบ้านเจ้าหลาว ซึ่งในอดีตพื้นที่อ่าวคังกระเบน คังวิมาน และแหลมเสด็จมีความอุดมสมบูรณ์มากเปรียบกับปากหม้อข้าว เต็มไปด้วยทรัพยากรสัตว์น้ำนานาชนิดเป็นแหล่งหญ้าทะเลอาหารของพะยูน ต่อมาความสมบูรณ์ของทรัพยากรก็ค่อยๆ หดไป ทางกลุ่มประมงชายฝั่งสนามไชยจึงเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มกันเพื่อให้เกิดพลังในการติดต่อประสานงานกับภาครัฐเอกชน ปัญหาที่พบของกลุ่มนี้คือ ชาวบ้านบางส่วนยังไม่เข้าใจไม่ให้ความร่วมมือ ส่วนแนวคิดในการสร้างเครือข่ายประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรีนั้นทางกลุ่มประมงชายฝั่งสนามไชยเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง เพราะปกติก็มีการติดต่อสื่อสารส่งข่าวเกี่ยวกับสัตว์น้ำและข่าวสารลมมรสุมกันอยู่แล้ว

ดังนั้น เมื่อประมวลสถานการณ์การรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรชุมชนของผู้ทำประมงพื้นบ้านหรือประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรี พบว่ามีการรวมกลุ่มหรือองค์กรชุมชนจำนวนมากที่มีลักษณะต่างคนต่างทำดำเนินงานตามลำพังหรือมีการติดต่อประสานงานกับกลุ่มอื่นๆ ในพื้นที่ตำบลใกล้เคียงกันหรือแกนนำพูดคุยกันได้ เข้าใจทิศทางร่วมกัน ซึ่งคณะวิจัยเห็นว่าแต่ละกลุ่มแต่ละพื้นที่ที่มีปัญหาและแนวทางแก้ไขที่ใกล้เคียงกันสามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันได้

จะเห็นได้ว่าการสร้างเครือข่ายชุมชนเป็นการเติบโตขององค์กรชุมชนอย่างประสานพลังซึ่งคณะวิจัยร่วมกับชมรมอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรอ่าวบางกะไชยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้สังเกตเห็นว่าการดำเนินงานอนุรักษ์และฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่งมีความจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรีซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภานโยบายข้อที่ ๕ นโยบายที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมข้อ ๕.๒ การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรี ได้กำหนดปรัชญาไว้ว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เป็นมหาวิทยาลัยแห่งการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตและบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาสากลเพื่อการพัฒนาให้เข้มแข็งและยั่งยืน การที่นโยบายการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง จะเกิดผลในทางปฏิบัติได้นั้น นอกจากมาตรการบังคับใช้กฎหมายและการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐบาลแล้ว ความร่วมมือในลักษณะเครือข่ายชุมชนโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้านยังมีความสำคัญยิ่ง ดังนั้นประเด็นสำคัญของการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานราก กรณีศึกษาการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยการสร้างเครือข่ายกลุ่มประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรีที่ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ ทำอย่างไรที่จะสร้างเครือข่ายกลุ่มประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรีให้มีความอุดมสมบูรณ์ มีทรัพยากรในดิน มีสินในน้ำดังเช่นที่เคยเป็นมา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสาเหตุและผลกระทบการลดลงของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดจันทบุรี

๒. เพื่อศึกษารูปแบบ วิธีการและการถ่ายทอดเทคโนโลยี สู่ชุมชนฐานรากที่เหมาะสม ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนและเครือข่ายในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดจันทบุรียึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้าน

๓. เพื่อศึกษาแนวทางเพิ่มศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองขุด อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรีและองค์การบริหารส่วนตำบลสนามไชย อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรีกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๔. เพื่อศึกษาลักษณะการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยเครือข่ายองค์กรชุมชนโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานรากด้วยการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ กรณีศึกษาการสร้างเครือข่ายกลุ่มประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรี อาศัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) โดยมีกระบวนการดำเนินการเริ่มต้นจนจบขั้นตอนสุดท้ายที่ใช้ปฏิบัติการวิจัย ดังนี้เริ่มด้วยขั้นตอนแรกคือ

๑) ขั้นตอนการเตรียมความพร้อม เพื่อสร้างความตระหนักถึงปัญหาสาเหตุและผลกระทบ การลดลงของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จังหวัดจันทบุรี นักวิจัยลงพื้นที่ชุมชนเพื่อพบปะกับทีมนักวิจัยชุมชน โดยผ่านเวทีพบปะแลกเปลี่ยนเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายและกระบวนการวิจัยและสิ่งแวดล้อม ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการวิจัย รวมทั้งการค้นหาวางตัวนักวิจัยชุมชน บทบาทนักวิจัยที่ต้องทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นการปรับแนวความคิดกระบวนการในการทำงานเบื้องต้น ประชุมคณะนักวิจัยทั้งจากมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีและนักวิจัยชุมชนเพื่อวางแผนเชิญชวนชาวบ้านและผู้สนใจมาเข้าร่วม ผู้ช่วยนักวิจัยจะลงพื้นที่แต่ละหมู่บ้านที่ทำการประมงชายฝั่ง ของตำบลคลองขุด ตำบลสนามไชย ตำบลตะกาดเจ้า และตำบลบางกะไชย เพื่อชี้แจงโครงการวิจัย จากนั้นทำการเปิดตัวโครงการวิจัยอย่างเป็นทางการที่มียังร่วมคัดเลือก รวบรวมข้อมูลเดิมของชุมชนแต่ละชุมชน ที่ยังมีอยู่และยังมีประสิทธิภาพมาใช้ในการวิเคราะห์สภาพปัญหาแต่ละชุมชน

๒) ขั้นตอนการวางแผนปฏิบัติการเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ แกนนามที่เป็นตัวแทนของแต่ละชุมชนและเป็นนักวิจัยชาวบ้านของโครงการวิจัยได้ร่วมกันจัดเก็บข้อมูลตั้งแต่จำนวนครีวเรือที่ท่ามาหากิน บริเวณชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรีขึ้นสิน รูปแบบการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งลดลง สำหรับใช้เป็นส่วนข้อมูลของการสร้างเครือข่ายประมงชายฝั่งและทะเลจังหวัดจันทบุรีให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูต่อไปการรวบรวมกลุ่มสมาชิกสร้างกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเครือข่ายการมีส่วนร่วมโดยเน้นการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยการสร้างเครือข่ายกลุ่มประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรี ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้าน ค้นหาศักยภาพของภูมิปัญญาและการจัดองค์ความรู้ของภูมิปัญญาในการนำมาประยุกต์ใช้ ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดจันทบุรี นำภูมิปัญญาชาวบ้านที่ค้นหาและศักยภาพมาสร้างกิจกรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกิจกรรม คือ เริ่มค้นหาแล้วนำมาปฏิบัติการทำกิจกรรมร่วมกันบันทึกผลการใช้ภูมิปัญญาเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๓) เตรียมความพร้อมชุมชน ประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจแก่ทีมงานจากนั้นได้จัดทำโครงการนักศึกษา รมป. รุ่น ๓๗ เตรียมฝึกประสบการณ์วิชาชีพร่วมใจอาสาทำซึ่งเชือก วันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๕ ณ โรงเรียนวัดบางกะไชย ตำบลบางกะไชย อำเภอลแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี โครงการ รมป. ร่วมใจสร้างความหลากหลายทางชีวภาพให้คลองปากน้ำแหมหนู วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๕๖ ณ ท่าเทียบเรือได้สะพานปากน้ำแหมหนู ตำบลตะกาดเจ้า อำเภอนายายอาม

จังหวัดจันทบุรี โครงการ รปศ. ร่วมใจสาธิตธนาคารปูสนามไชย วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๕๖ ณ ศาลาประชาคมหมู่ที่ ๗ ตำบลสนามไชย อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี วันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๕๖ ณ บริเวณพื้นที่ชายฝั่งตำบลสนามไชย อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี ได้ประชุมแกนนำชุมชน สนทนากลุ่มเพื่อเก็บข้อมูลและเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชน

๔) ขั้นตอนการประเมินผลสัมฤทธิ์และผลกระทบของโครงการวิจัย การประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการประเมินผลสัมฤทธิ์และผลกระทบ โครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานราก กรณีศึกษา การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยการสร้างเครือข่ายกลุ่มประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรีโครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานราก กรณีศึกษา การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยการสร้างเครือข่ายกลุ่มประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรี ได้ประชุมแกนนำชุมชน สนทนากลุ่มเพื่อเก็บข้อมูลและเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชน

ผลการวิจัย

๑) สาเหตุและผลกระทบการลดลงของทรัพยากรทางทะเลและทรัพยากรชายฝั่งจังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยพบว่า มีสาเหตุที่สำคัญ ๔ สาเหตุ ได้แก่ ๑. เกิดจากภัยธรรมชาติการกัดเซาะชายฝั่ง ๒. สาเหตุเกิดจากป่าชายเลนลดลง ๓. การเพิ่มขึ้นของพื้นที่ทำนากุ้ง ๔. ขยะในทะเลและริมชายฝั่งเพิ่มปริมาณขึ้น ผู้วิจัยพบว่าสาเหตุหลักในพื้นที่ที่ศึกษาคือในพื้นที่ตำบลสนามไชยและตำบลคลองขุด พบว่าตำบลสนามไชยปัญหาที่พบคือ ๑. เกิดจากการใช้เครื่องมือประมงที่ไม่เหมาะสมในการจับสัตว์น้ำโดยเฉพาะเรืออวนลากคู่ที่มีประสิทธิภาพสูงในการทำลายล้างสัตว์น้ำวัยอ่อน ๒. ชาวประมงขาดจิตสำนึกในการใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำ เช่น ใช้อวนตาถี่ขนาดเล็กลงกว่าที่กฎหมายกำหนดและ ๓. สภาพดินฟ้าอากาศแปรปรวน ส่วนตำบลคลองขุด พบว่า สาเหตุหลักของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งลดลงได้แก่ ปัญหาการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและปริมาณนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นจึงส่งผลให้ปริมาณทางด้านขยะเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ส่งผลกระทบถึงคุณภาพชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทางด้านเศรษฐกิจชาวประมงจะมีรายได้ลดลงอันเนื่องมาจากปริมาณสัตว์น้ำ กุ้ง หอย ปู ปลา โดยเฉพาะในตำบลสนามไชยแหล่งขึ้นชื่อของปูม้า ส่วนคุณภาพชีวิตด้านสังคมครอบครัวชาวประมงจำนวนหนึ่งจะต้องมีอาชีพเสริมตามความถนัด เช่น ค้าขาย

๒) รูปแบบวิธีการและการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานรากที่เหมาะสมได้แก่ การสร้างเครือข่ายประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรีโดยมีมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีเป็นแกนนำ พบว่า แนวทางการสร้างเครือข่ายโดยการบูรณาการกับการเรียนการสอน การวิจัยและบริการวิชาการทางสังคมเป็นแนวทางที่มีความเป็นไปได้มากเพราะเป็นการดำเนินการที่สามารถตอบสนองต่อปัญหาของชุมชน จากการดำเนินงานที่ผ่านมาคณะวิจัยได้ทำการสาธิตธนาคารปูปรากฏว่าได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากผู้นำท้องถิ่นรวมถึงแกนนำชาวบ้านก็ได้ให้ความสำคัญและให้ความร่วมมือกับการสาธิตธนาคารปูทั้งยังได้เพิ่มความรู้ให้กับนักศึกษาในการเลือกบริโภคปูม้าที่เหมาะสม เช่น ไม่กินปูม้าที่มีไขนอกกระดองสีเหลืองและสีดำเพราะถ้านำไปอนุบาลตามหลักการของธนาคารปูม้าที่เผยแพร่จะมีวิธีการดังนี้ ๑. สร้างกระชังรับฝากแม่ปูที่มีไขนอกกระดองที่ชาวประมงจับได้ ๒. จากนั้นทำการรับปูม้าที่มีไขนอกกระดองมาทำการเลี้ยงในกระชัง ๓. โดยจะทำการให้อาหารเป็นปลาสดสับละเอียดวันละหนึ่งครั้งในตอนเช้า ๔. ชังแม่ปูในกระชังประมาณ ๗ วัน แม่ปูก็จะปล่อยไข่ ๕. ไข่ของปูม้าจะฟักตัวเป็นลูกปู ๖. จากนั้นก็นำลูกปูที่ได้ปล่อยออกสู่ท้องทะเล และ ๗. ส่วนแม่ปูที่ปล่อยไขออกจากท้องหมดแล้วก็นำไปจำหน่ายแล้วนำเงินที่ได้ฝากเข้ากองทุนธนาคารปูต่อไป(จาก ฟุ้งเฟื่อง ประธานกลุ่มฟื้นฟูทรัพยากรปูม้า ชุมชนเกาะเตียบ ตำบลปากคลอง อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร)

๓) แนวทางเพิ่มศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองขุดและองค์การบริหารส่วนตำบลสนามไชย ผู้วิจัยพบว่าภาครัฐควรเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเข้าไปบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยผ่านกลไกของภาครัฐ หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนให้กลุ่มประมงพื้นบ้านเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากรด้วยตนเองมากขึ้น เช่น การทำธนาคารปู การทำขังเชือก

๔) ลักษณะของการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยเครือข่ายองค์กรชุมชน โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้าน กรณีการสร้างเครือข่ายกลุ่มประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรี การเคลื่อนไหวกิจกรรมอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในลักษณะของเครือข่ายโดยมีแกนนำคือมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีกับชมรมอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรอ่าวบางกะไชยเป็นแกนหลักในประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นการสร้างเครือข่ายที่ประกอบด้วยสมาชิกหลากหลายอันจะนำไปสู่การพึ่งพาอาศัยกันต่อไป

๕) จากโจทย์วิจัยที่ว่าหาอย่างไรที่จะสร้างเครือข่ายกลุ่มประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรีที่มีความยั่งยืนเพื่อให้เกิดการประสานพลังในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรีคณะผู้วิจัยพบว่า การที่จะสร้างเครือข่ายกลุ่มประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรีได้ขึ้นได้ขึ้นสิ่งทีควรให้ความสำคัญได้แก่ การพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยแบบรากหญ้าโดยมุ่งสร้างการกระตุ้นความรู้สึกสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นในจิตใจของชาวบ้านเพื่อให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะในพื้นที่ตำบลสนามไชยโดยการทำธนาคารปูของกลุ่มประมงชายฝั่งและสร้างกระแสการใช้อวนตาถี่และหันมาอนุรักษ์และอนุบาลทรัพยากรสัตว์น้ำวัยอ่อน

๖) กระบวนการ PAR คณะวิจัยได้ดำเนินการสร้างกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านแกนนำชมรมอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอ่าวบางกะไชยเป็นผู้ประสานงานให้เกิดกิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติผ่านเครือข่ายการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ทำให้เกิดการดำเนินงานร่วมกันระหว่างคณาจารย์ นักศึกษา ท้องถิ่นและชาวบ้าน นักศึกษาได้ศึกษาเรียนรู้ปัญหาการร่อยหรอของทรัพยากรชายฝั่งจากสถานการณ์จริงโดยการสัมภาษณ์จากชาวบ้านและการสนทนากลุ่ม การวิจัยได้สร้างกระบวนการให้ชาวบ้านในตำบลสนามไชยเกิดการตระหนักถึงปัญหาการร่อยหรอของทรัพยากรชายฝั่งว่ามีสาเหตุสำคัญมาจากการขาดจิตสำนึกของชาวประมงเองนอกเหนือจากความแปรปรวนที่คาดเดาไม่ได้จากภัยธรรมชาติ กระบวนการ PAR ได้ดำเนินการผ่านโครงการนักศึกษา รปศ. รุ่น ๓๗ เตรียมฝึกประสบการณ์วิชาชีพร่วมใจอาสาทำขังเชือก วันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๕ ณ โรงเรียนวัดบางกะไชย ตำบลบางกะไชย อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี โครงการ รปศ. ร่วมใจสร้างความหลากหลายทางชีวภาพให้คลองปากน้ำแหลมหนู วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๕๖ ณ ท่าเทียบเรือใต้สะพานปากน้ำแหลมหนู ตำบลตะกวดเก่า อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี โครงการ รปศ. ร่วมใจสาธิตธนาคารปูสนามไชย วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๕๖ ณ ศาลาประชาคมหมู่ที่ ๗ ตำบลสนามไชย อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี วันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๕๖ ณ บริเวณพื้นที่ชายฝั่งตำบลสนามไชย อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

๗) การประเมินผลสัมฤทธิ์และผลกระทบของการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานรากด้วยการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ กรณีศึกษาการสร้างเครือข่ายกลุ่มประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรีผลสัมฤทธิ์ของการสาธิตธนาคารปูคาวปูม้าจะเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๐

สรุปและอภิปรายผล

อภิปรายผลการศึกษาการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานรากด้วยการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติกรณีศึกษาการสร้างเครือข่ายกลุ่มประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรี จากการศึกษาได้ข้อค้นพบดังต่อไปนี้

๑) ข้อค้นพบเรื่อง การสร้างเครือข่ายกลุ่มประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรีโครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานรากด้วย การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติกรณีศึกษาการสร้างเครือข่ายกลุ่มประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรี จากการศึกษาได้ข้อค้นพบดังต่อไปนี้

๑) ข้อค้นพบเรื่อง การสร้างเครือข่ายกลุ่มประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรีโครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานรากด้วย การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติกรณีศึกษาการสร้างเครือข่ายกลุ่มประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรีผลสัมฤทธิ์ของการสาธิตธนาคารปูคาวปูม้าจะเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๐

๒) ข้อค้นพบเรื่อง การสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชนคณะผู้วิจัยพบว่า ความแตกต่างหลากหลายของสมาชิกในเครือข่ายเป็นสิ่งจำเป็นและสามารถอยู่ด้วยกันได้ท่ามกลางความแตกต่าง ผลักดันกิจกรรมขับเคลื่อนการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลและชายฝั่งได้โดยอาศัยวัตถุประสงค์ใหญ่เป็นเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ร่วมกันแล้วใช้พลังกำลังฐานทรัพยากรของสมาชิกในกลุ่มให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการทำให้วัตถุประสงค์ใหญ่สัมฤทธิ์ผลได้ซึ่งสอดคล้องกับการให้นิยามคำว่าเครือข่ายของ เสรี พงศ์พิศ [๓-๑] ที่กล่าวว่า เครือข่ายคือขบวนการทางสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์และความต้องการบางอย่างร่วมกันร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่างโดยมีสมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน

๓) ข้อค้นพบเรื่อง ความสำคัญของการประสานงานในการสร้างเครือข่ายประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดภูเก็ต คณะผู้วิจัยพบว่า ควรกำหนดการวางตัวผู้ประสานงานให้ชัดเจนเพื่อให้เกิดการทำงานของสมาชิกในเครือข่ายเป็นไปอย่างต่อเนื่องมีเป้าหมายและทิศทางที่ชัดเจนทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างรวดเร็วและลดปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับเงื่อนไขสำคัญของเครือข่ายที่ เสรี พงศ์พิศ [๓-๒] ที่กล่าวว่าเงื่อนไขสำคัญของเครือข่ายคือ ต้องมีการติดต่อสัมพันธ์สื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างสมาชิกอาจมีผู้ประสานงานซึ่งเป็นบุคคลหรือกลุ่มประสานงานดำเนินกิจกรรมการประสานงานแต่ไม่ใช่เป็นผู้ดำเนินการแทนสมาชิกเครือข่ายในทุกเรื่องและเครือข่ายจะยั่งยืนถ้าหากว่าสมาชิกร่วมมือกันตั้งแต่นั้นแต่ต้นไม่ปล่อยให้เป็นที่หน้าของฝ่ายเลขานุการไม่ให้มีใครครอบงำ บทบาทของผู้ประสานงานเครือข่ายองค์กรชุมชนคือเป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเป็นผู้ประสานให้เกิดเครือข่าย

๔) ข้อค้นพบเรื่อง การส่งเสริมประชาธิปไตยแบบชาวบ้านหรือประชาธิปไตยรากหญ้า คณะผู้วิจัยพบว่า ควรกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นให้มากกว่าการถ่ายโอนภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่หมายรวมถึงองค์กรชุมชนหรือการรวมกลุ่มของชาวบ้านในกิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ โดยเฉพาะการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลและชายฝั่งซึ่งสอดคล้องกับ นันทวัฒน์ บรมนันท์และแก้วคำ ไกรสรพงษ์ [๔-๑] ที่ได้กล่าวไว้ว่า การกระจายอำนาจไม่เพียงแต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้นแต่ยังเป็นการให้ความสำคัญต่อชุมชนหนึ่งซึ่งอาจมีลักษณะเป็นองค์กรชุมชนให้มีส่วนร่วมในการกระจายอำนาจด้วย

๕) ข้อค้นพบเรื่อง การสร้างจิตสำนึกต่อการใช้เครื่องมือของชาวประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดภูเก็ตให้เกิดขึ้นและนำไปปฏิบัติจริงรวมถึงขยายผลต่อเมืองไปยังกลุ่มประมงกลุ่ม ๆ ในพื้นที่ซึ่งข้อนี้เป็นข้อเสนอแนะจากแกนนำกลุ่มประมงชายฝั่งสนามไชย ควรเพิ่มการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้เครื่องมือประกอบอาชีพที่ไม่ทำลายสัตว์น้ำวัยอ่อน

บทสรุป

การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานราก กรณีศึกษาการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติด้วยการสร้างเครือข่ายกลุ่มประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดภูเก็ตด้วยการสร้างเครือข่ายกลุ่มคณะผู้วิจัยขอสรุปว่า การสร้างเครือข่ายกลุ่มประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดภูเก็ตขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมนั้นสามารถทำได้โดยผ่านการขับเคลื่อนด้วยการบูรณาการการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีร่วมกับสมาชิกเครือข่าย แต่อย่างไรก็ตามการสร้างเครือข่ายกลุ่มประมงชายฝั่งทะเลจังหวัดภูเก็ตจะต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไปโดยเฉพาะเรื่องการสร้างความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์และการดำเนินงานร่วมกัน รวมถึงบทบาทของคณะผู้วิจัยที่ใช้แบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลชายฝั่งอย่างมั่นคงและยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีที่ให้ความอนุเคราะห์ในการทำการวิจัยครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอขอบคุณนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองขุดและนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสนามไชย ขอขอบคุณชมรมอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรอ่าวบางกะไชย ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดระยองที่ ๑ ประมงจังหวัดจันทบุรี มูลนิธิสว่างกตัญญู ที่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานภาคสนามเป็นอย่างดีและขอขอบคุณแกนนำชาวบ้านทุกท่านที่กรุณาให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เป็นอย่างดีและขอขอบคุณน้ำใจของชาวตำบลสนามไชยและตำบลคลองขุดเป็นอย่างสูง

เอกสารอ้างอิง

- [๑] ชลพรรณ ออสปอนพันธ์และคณะ. (๒๕๕๔). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการโครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานราก : กรณีศึกษาการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอ่าวบางกะไชย ด้วยป่าเสม็ดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้าน ตำบลบางกะไชย อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี. จันทบุรี : ชุดโครงการนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานรากสนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- [๒] กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (๒๕๕๕). องค์ความรู้ปะการังเทียมของประเทศไทย. : แหล่งที่มาของข้อมูล www.mure.go.th. วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๕.
- [๓] เสรี พงศ์พิศ.(๒๕๕๕). เครือข่าย. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.phongphit.com /content /view /๘๔/๒/>. วันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.
- [๔] นันทวัฒน์ บรมนันท์และแก้วคำ ไกรสรพงษ์. (๒๕๕๔). การปกครองส่วนท้องถิ่นกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.